

Hipotekāro kredītu procentu maksājumu samazināšanas kumulatīvais efekts attiecībā uz ietekmi uz kapitālu un likviditāti gan esošajā kreditēšanas ciklā, gan arī turpmākajos

Priekšlikumu par hipotekāro kredītu procentu maksājumu samazināšanu būtiskie trūkumi

Priekšlikumi var radīt kumulatīvu efektu attiecībā uz ietekmi uz kapitālu un likviditāti gan esošajā kreditēšanas ciklā, gan arī turpmākajos ciklos.

Regulējuma ietekmi ir jāvērtē attiecībā uz visu finanšu sektoru: "Kreditēšanas uzņēmuma darbība vienmēr tiek vērtēta kopsakarā ar iespējamo iespaidu uz visu finanšu sektoru un tautsaimniecību kopumā."¹

Kreditēšanas kapitāla pietiekamība uzliek tai par pienākumu uzturēt kapitāla apmēru tādā līmenī, lai nodrošinātu visu kreditēšanai piemēroto būtisko risku segšanu, kā arī nodrošināt, ka kapitāls būtu pietiekams zaudējumu segšanai iespējamo nelabvēlīgu notikumu iestāšanās gadījumā.

Kreditēšanas veikta komercdarbība ir specifiska, tas cita starpā izriet no tā, ka kreditēšanas rīkojas ar tām uzticētajiem naudas līdzekļiem, ko noguldījumu veidā piesaistījušas no saviem klientiem. Tādēļ kreditēšanas darbības ietvaros ir būtiski spēt vadīt pastāvošos riskus.

Pēdējo 20 gadu laikā EURIBOR likmes šādā un pat vēl augstākā līmenī ir bijušas jau trīs reizes un ekonomiski attīstītās valstis nav veikušas fundamentālas izmaiņas principos, pēc kuriem darbojas finanšu sistēma, un nav akceptējušas priekšlikumus par EURIBOR likmju mākslīgu ierobežošanu.

Kreditņēmēju informēšana par iespējamiem riskiem mainīgās likmes gadījumā

EURIBOR ir pirkuma cena, kas bankai jāmaksā par īstermiņa aizdevumu. Kreditēšanas izmanto šos līdzekļus, lai izsniegtu aizdevumus citām personām, un EURIBOR ir daļa no kopējās procentu likmes jeb mainīgā procentu likmes daļa virknei aizdevumu, ko kreditēšanas izsniedz iedzīvotājiem un uzņēmumiem.

Jau šobrīd kreditēšanai tiesiskais regulējums pirms aizdevuma izsniegšanas uzliek par pienākumu informēt potenciālo kreditņēmēju par iespējamiem riskiem mainīgās likmes gadījumā.

¹ Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 22. punkts.
Satversmes tiesas 2013. gada 1. marta sprieduma lietā Nr. 2012-07-01 15.2. punkts.

Lēmumiem par iespējamām izmaiņām regulējumā jābūt pamatotiem ar datiem

Kreditīestādes ievēro atbildīgas kredītēšanas principus, tas ietver arī pasākumu kopumu individuālā kārtībā rast labākos risinājumus klientiem, kam ir maksātspējas grūtības.

Latvijas iedzīvotāju kopējais aizņemšanās līmenis ir zemākais ekonomiski attīstīto valstu vidū. Tas ļauj secināt, ka centrālās bankas procentu likmju palielinājuma negatīvā ietekme Latvijā ir sagaidāma mazāka kā pārējās OECD valstīs.

Procentu likmju pieaugums var radīt sekas atsevišķiem aizņēmējiem segt ikmēneša maksājumu. Asociācijas veiktā datu analīze apliecina, ka šādu personu skaits ir neliels, tādēļ šādiem gadījumiem proporcionāli **ir jāizmanoto individuāla pieeja, nevis atbalsts jāpiešķir arī tiem, kam ir lieli uzkrājumi un labi ienākumi.**

Latvijā hipotekāro kredītņēmēju ar ķīlu skaits nepārsniedz

124 420 personu

(kopā aizņēmēji un līdzzaņēmēji)

un

aizņēmumu kopējā atlikusī summa ir

4,6 miljardi EUR

Vidēji 72%

no kredītņēmējiem ikmēneša maksājums

nav pieaudzis vairāk par 100 EUR

un

60%

līgumu gadījumā mēneša maksājums

ir mazāks par 350 EUR

Kreditportfeļa analīze liecina, ka **kavētāju skaits nepārsniedz 0,5%, un tas nepieaug. Iespējamais grūtībās nonākušo kredītņēmēju skaits pārskatāmā nākotnē nevarētu pārsniegt 1%, un šādam skaitam piemērotāka ir individuāla pieeja.** To apstiprina arī ikmēneša maksājuma īpatsvars, kas pret ienākumiem kredītņēmējiem vidēji portfeli ir mazāks par 25%, salīdzinot ar 40% maksimālo sliekšni.

Banku paveiktais, lai palīdzētu klientiem ilgtermiņā atrisināt maksājumu grūtības

Jau tagad bankas klientam, kas ir nonācis maksātspējas grūtībās (piem. darba zaudēšana, ilgstoša slimība, būtiski samazinājušies ģimenes ienākumi u.c.), tiek meklēts piemērotākais risinājums konkrētai situācijai, kas palīdzētu ilgtermiņā atrisināt kredītu maksājumu grūtības.

Banku piedāvāties risinājumi (tie var būt arī savstarpēji kombinēti un izmantoti vienlaicīgi) klientiem:

- pamatsummas atmaksas atlikšana;
- līguma termiņa pagarināšana;
- mazu aizdevumu apvienošana vienā lielākā aizdevumā;
- citi individuālie risinājumi (t.sk. likmes pārskatīšana).

Asociācija aicina kredītiestāžu klientus, kam pastāv vai potenciāli var iestāties maksāšanas grūtības, vērsties bankās, kas tiem izsniegušas kredītus, un vienoties par situācijas risinājumiem.

Par piedāvāto risinājumu mērķi un iespējamām sekām

Ņemot vērā, ka piedāvāto risinājumu sasniedzamais rezultāts ir samazināt hipotekāro kredītu procentu maksājumus, visticamāk, ka šāds valsts intervences mērķis varētu būt sabiedrības mazāk aizsargāto sociālo grupu labklājības nodrošināšana pret pieaugošajiem hipotekārā kredīta ikmēneša maksājumiem.

Tomēr piedāvātie risinājumi būtiski pārsniegtu izvirzīto mērķi, jo atbalsts tiktu mērķēts vispārīgi uz visiem kredītņēmējiem, neatkarīgi no to esošās maksātspējas. **Valsts atbalsts nedrīkst būt vispārīgs un piemērojams ikvienam, jo tā mērķis ir efektīvi risināt konkrētas problēmas vai veicināt noteiktu sabiedrības grupu vai ekonomikas nozaru attīstību.**

Atsevišķi piedāvātie risinājumi vai to kombinācijas rada kredītiestādēm īpašumu aizskārumu, tādējādi atsevišķajiem vai kombinētajiem risinājumiem būtu jāvērtē to satversmība.

Likumdevējam pieņemot kādu no risinājumiem, vienlaikus nelabvēlīgas sekas var rasties arī kredītņēmējiem. Proti, **neveicot individuālu katra kredītņēmēja izvērtējumu, lai rastu vispiemērotāko risinājumu iespējamo maksājumu grūtību pārvarēšanai saistībā ar pieaugošajiem kredīta maksājumiem, bet tā vietā piemērojot vienu valsts noteiktu risinājumu visiem kredītņēmējiem, pastāv augsts risks, ka šādi kredīti turpmāk būtu vērtējami kā pārskatīti kredīti (*forborne exposure*).**

Kredīti ar samazināto procentu likmi atbilstoši ECB prasībām tiktu definēti kā ietekmēto klientu esošo vai iespējamo finansiālo grūtību dēļ restrukturizēti kredīti:

- Pazīme par restrukturizētam saistībām un saistību neizpildes **statuss negatīvi ietekmēs klienta spēju aizņemties vairāku gadu garumā**. Kopumā Latvijā turpmāka privātpersonu kredītešana būs apgrūtināta.
- **Masveidīga restrukturizācijas un saistību neizpildes statusa piemērošana radīs haosu Latvijas Bankas kredītu reģistrā**, apgrūtinot ziņošanu un liedzot atšķirt klientu ar pamatoti restrukturizētu kredītu no ietekmētā klienta.
- **Hipotekāro kredītu portfeļa kvalitāte objektīvi nebūs nosakāma**, kas liegs izpildīt ar CRR noteiktās prasības.
- **Būtiska negatīva ietekme uz banku kapitālu un sagaidāmo kredītaudējumu uzkrājumiem, kas apgrūtinās kapitāla pietiekamības prasību izpildi**. Attiecīgi jauna kredītešana sadārdzinātos un/vai samazinātos.
- **Papildus kapitāla prasības apgrūtinās kredītiestāžu iespējas veidot papildu kapitāla rezerves un palielināt noturību, lai izturētu turpmākos ekonomikas satricinājumus**; kam savukārt būs negatīva ietekme uz banku nozari un finanšu stabilitāti.²
- **EURIBOR ierobežošana un fiksēšana var novest pie banku darbības neatbilstības ārējām regulatīvajām prasībām**, kas liek bankām kredītu cenā iekļaut arī visas ar kredītu saistītās izmaksas, ko iestāde paredz līdz nākamās pārcenošanas datumam vai kredīta termiņa beigām, tostarp kapitāla (ekonomiskā kapitāla un regulējošām prasībām atbilstošā kapitāla) un resursu izmaksas.³
- **EURIBOR ierobežošana un fiksēšana samazinās noguldījumu likmes**, jo tad, ja kredīti nes mazākus ienākumus, tāpat noguldījumos izmaksā mazākas likmes.
- **EURIBOR ierobežošana un fiksēšana nozīmēs to, ka kredītiestādei nebūs izdevīgi vispār izsniegt jaunus kredītus**, jo ieguldīt citu valstu obligācijās būs izdevīgāk.

2 Piezīme: secinājums izriet no Eiropas Centrālās Bankas viedokļa – Opinion of the European Central Bank of 4 April 2023 on the imposition of a temporary solidarity contribution (CON/2023/9). Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023AB0009>

3 Piezīme: Skatīt Finanšu un kapitāla tirgus komisijas normatīvie noteikumu Nr. 242 "Kredītriska pārvaldīšanas normatīvie noteikumi" 69.1 punktu un European Banking Authority Guidelines on loan origination and monitoring (EBA/GL/2020/06) 202. punktu.